

במדבר פרק לא

(א) וַיְדַבֵּר יְקוֹק אֱלֹהֵי מֹשֶׁה לֵאמֹר: (ב) נִקְּם נִקְמַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֵת הַמִּדְיָנִים אַחַר תֹּאסֹף אֶל־עַמִּיד: (ג) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־הָעָם לֵאמֹר הַחֲלֹצוּ מֵאִתְּכֶם אַנְשִׁים לְצַבָּא וְיִהְיוּ עִלְמֵדִין לְתַת נִקְמַת יְקוֹק בְּמִדְיָן: (ד) אֵלֶּף לַמְּטָה אֵלֶּף לַמְּטָה לְכָל מַטֹּת יִשְׂרָאֵל תִּשְׁלְחוּ לְצַבָּא: (ה) וַיִּמְסְרוּ מֵאֶלְפֵי יִשְׂרָאֵל אֵלֶּף לַמְּטָה שְׁנַיִם־עֶשְׂרֵת אֵלֶּף חֲלוּצֵי צַבָּא: (ו) וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֵלֶּף לַמְּטָה לְצַבָּא אֹתָם וְאֶת־פִּינְחָס בֶּן־אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן לְצַבָּא וְכָל־יְהוָה וְחֲצִצְרוֹת הַתְּרוּעָה בִּידוֹ: (ז) וַיִּצְבְּאוּ עִלְמֵדִין פְּאֶשֶׁר צִוָּה יְקוֹק אֶת־מֹשֶׁה וַיַּהֲרֹגוּ כָּל־זָכָר: (ח) וְאֶת־מַלְכֵי מִדְיָן הָרְגוּ עַל־חֲלִילֵיהֶם אֶת־אֵיוִי וְאֶת־רֶקֶם וְאֶת־צֹר וְאֶת־חֹזֶר וְאֶת־רִבֵּעַ חַמְשַׁת מַלְכֵי מִדְיָן וְאֵת בְּלַעַם בֶּרֶב־עֹזֵר הָרְגוּ בְּחָרֵב: (ט) וַיֵּשְׁבוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־נְשֵׁי מִדְיָן וְאֶת־טַפָּם וְאֵת כָּל־בְּהֵמָתָם וְאֶת־כָּל־מִקְנֵיהֶם וְאֶת־כָּל־חֵילָם בְּזָזוֹ: (י) וְאֵת כָּל־עֲרֵיהֶם בְּמוֹשְׁבֹתָם וְאֵת כָּל־טִירְתָם שָׂרְפוּ בְּאֵשׁ: (יא) וַיִּקְחוּ אֶת־כָּל־הַשְּׁלָל וְאֵת־הַמִּלְקוֹחַ בְּאֵדָם וּבְבִהְמָה: (יב) וַיָּבֵאוּ אֶל־מֹשֶׁה וְאֶל־אֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן וְאֶל־עֲדַת בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל אֶת־הַשְּׁבִי וְאֶת־הַמִּלְקוֹחַ וְאֶת־הַשְּׁלָל אֶל־הַמַּחֲנֶה אֶל־עֲרֵבְת מוֹאָב אֲשֶׁר עֲלִירְדֹן יְרָחוּ: (יג) וַיִּצְבְּאוּ מֹשֶׁה וְאֱלֵעָזָר הַכֹּהֵן וְכָל־נְשֵׂי־יִשְׂרָאֵל הַעֲדָה לְקִרְיַת־אֵל־מַחֲנוֹץ לַמַּחֲנֶה:

רש"י

(ב) **מאת המדינים** - ולא מאת המואבים, שהמואבים נכנסו לדבר מחמת יראה שהיו יראים מהם, שיהיו שוללים אותם, שלא נאמר אלא (דברים ב, ט) אל תתגר במ מלחמה. אבל מדינים נתעברו על ריבי לא להם. דבר אחר מפני שתי פרידות טובות שיש לי להוציא מהם, רות המואביה ונעמה העמונית: (ג) **וידבר משה וגו'** - אף על פי ששמע שמיתתו תלויה בדבר עשה בשמחה ולא איחר: **החלצו** - כתרגומו לשון חלוצי צבא מזויינים: **אנשים** - צדיקים, וכן (שמות יז, ט) בחר לנו אנשים, וכן (דברים א, טו) אנשים חכמים וידועים: **נקמת ה'** - שהעומד כנגד ישראל, כאלו עומד כנגד הקדוש ברוך הוא: (ד) **לכל מטות ישראל** - לרבות שבט לוי: (ה) **וימסרו** - להודיען שבחן של רועי ישראל כמה הם חביבים על ישראל, עד שלא שמעו במיתתו מה הוא אומר (שמות יז, ד) עוד מעט וסקלוני, ומששמעו שמיתת משה תלויה בנקמת מדין, לא רצו ללכת עד שנמסרו על כרחן: (ו) **אותם ואת פינחס** - מגיד שהיה פינחס שקול כנגד כולם. ומפני מה הלך פינחס ולא הלך אלעזר. אמר הקדוש ברוך הוא מי שהתחיל במצוה, שהרג כזבי בת צור, יגמור. דבר אחר שהלך לנקום נקמת יוסף אבי אמו, שנאמר (בראשית לז, לו) והמדינים מכרו אותי. ומנין שהיתה אמו של פנחס משל יוסף, שנאמר (שמות ו, כה) מבנות פוטיאל, מזרע יתרו שפיטם עגלים לעבודה זרה ומזרע יוסף שפטפט ביצרו. דבר אחר שהיה משוח מלחמה: **וכלי הקדש** - זה הארון והציץ. שהיה בלעם עמהם ומפריח מלכי מדין בכשפים, והוא עצמו פורח עמהם. הראה להם את הציץ, שהשם חקוק בו, והם נופלים, לכך נאמר על חלליהם במלכי מדין, שנופלים על החללים מן האויר, וכן בבלעם כתיב (יהושע יג, כב) אל חלליהם: **בידו** - ברשותו וכן (במדבר כא, כז) ויקח את כל ארצו מידו: (ח) **חמשת מלכי מדין** - וכי איני רואה שחמשה מנה הכתוב, למה הוזקק לומר חמשת, אלא ללמדך ששון כולם בעצה והשוויו כולם בפורענות. בלעם

רמב"ן

(ו) **וישלח אתם משה אלף למטה** - לא שלח שם כל עם הצבא, ואף על פי שהיו המדינים עם רב והערים בצורות גדולות מאד. והטעם כי הנכשלים בבנות מואב היו רבים ואינם ראויים לנקמת ה', על כן בחרו אנשים צדיקים וידועים לשבטיהם. והנה משה לא צוה אותם מה יעשו, רק אמר להם לתת נקמת ה' במדין (פסוק ג) וחשב שלא ישאירו בהם שריד ופליט כנקמת עמלק או כנקמת שבעה עממים. וכאשר ראה שהשאירו הנשים והטף והבהמה, קצף על הנשים היודעות משכב זכר, כי ראוי לפקודי החיל להורגן תחלת כל דבר, גם לנקמה גם לדין התורה ואת הבהמה תהרוגו (ויקרא כ טו). וכיון שראה שהעם חפץ לשלול, מחל על הטף בנשים ועל השלל. ויתכן עוד שנאמר, כי משה נצטוו צרור את המדינים (לעיל כה יז) ונקום נקמת בני ישראל (לפנינו פסוק ב), ושלח שם מועטים להכות בערי הפרזי וכל עץ טוב להפיל וכל מעין מים לסתום וכל חלקה טובה להכאיב באבנים כמנהג השוללים, ולא צוה להם דבר רק להנקם כאשר תמצא ידם, והש"י אשר לו המלחמות נתן מדין ומלכיהם ועריהם בידם. ועל כן קצף על הנשים היודעות משכב זכר לא דבר אחר, וצוה בטף הזכרים לנקמה: והנה קצף על פקודי החיל, וחלק כבוד לפנחס כי השם נתן לו את בריתו שלום. ושנינו בספרי (מטות מג) אמר לו פנחס כשם שפקדתנו כן עשינו. ולא ידעתי מהו, שלא פקד אותם דבר בכתוב. ואלו פקד אותם ועשו היאך יכעוס, ואם פקד אותם חלילה שיעבור פנחס מצותו, כי שאול אבד מלכותו על זה (ש"א טו יא). אבל הענין כאשר אמרתי שפקדם לתת נקמת ה' במדין, ואמר פנחס נקמה גדולה עשינו בהם. ואפשר לפרש, שאמר לו כשם שפקדתנו מהר סיני בדין התורה כי (תצור) [תקרב] אל עיר וגו' (דברים כ י-יח) כך עשינו בהם, ומשה קצף על הנשים הגדולות בעבור הן הנה היו לבני ישראל (פסוק טז), והוסיף כל זכר בטף בעבור הנקמה:

הלך שם ליטול שכר עשרים וארבעה אלף שהפיל מיראל בעצתו, ויצא ממדין לקראת ישראל ומשיאן עצה רעה. אמר להם אם כשהייתם ששים רבוא לא יכולתם להם, ועכשיו ב"יב אלף אתם באים להלחם. נתנו לו שכרו משלם ולא קפוחו: **בחרב** - הוא בא על ישראל, והחליף אומנתו באומנותם, שאין נושעים אלא בפייהם ע"י תפלה ובקשה. ובא הוא ותפש אומנותם לקללם בפיו, אף הם באו עליו והחליפו אומנותם באומנות האומות, שבאין בחרב, שנאמר (בראשית כז, מ) ועל חרבך תחיה: (י) **טירתם** - מקום פלטין שלהם, שהוא לשון מושב כומרים יודעי חוקיהם. דבר אחר לשון מושב שריהם, כמו שמתורגם סרני פלשתים טורני פלשתאי: (יא) **ויקחו את כל השלל וגו'** - מגיד שהיו כשרים וצדיקים ולא נחשדו על הגזל לשלוח יד בבזה שלא ברשות, שנאמר את כל השלל וגו', ועליהם מפורש בקבלה שניך כעדר הרחלים וגו', אף אנשי המלחמה שבך כולם צדיקים: **שלל** - הן מטלטלין של מלבוש ותכשיטין: **בז** - הוא ביזת מטלטלין שאינם תכשיטין: **מלקוח** - אדם ובהמה. ובמקום שכתוב שבי אצל מלקוח, שבי באדם ומלקוח בבהמה: (יג) **ויצאו משה ואלעזר הכהן** - לפי שראו את נערי ישראל יוצאים לחטוף מן הבזה:

דברים פרק ב

(ט) וַיֹּאמֶר יְקֹנֶךָ אֵלֵי אֶלְתִּצְרָה אֶת־מוֹאָב
וְאֶל־תִּתְגַּר בָּם מִלְחָמָה כִּי לֹא־אֵתָּן לָךְ
מֵאֶרֶץ יִרְשָׁה כִּי לְבִנְיָלוֹט נָתַתִּי אֶת־עָר
יִרְשָׁה : ...
(יט) וְקִרְבַּתְּ מוֹל בְּנֵי עַמּוֹן אֶל־תִּצְרָם
וְאֶל־תִּתְגַּר בָּם כִּי לֹא־אֵתָּן מֵאֶרֶץ בְּנֵי־עַמּוֹן
לָךְ יִרְשָׁה כִּי לְבִנְיָלוֹט נָתַתִּיהָ יִרְשָׁה :

רש"י

(ט) **ואל תתגר וגו'** - לא אסר להם על מואב אלא מלחמה, אבל מיראים היו אותם ונראים להם כשהם מזויינים, לפיכך כתיב (במדבר כב, ג) ויגר מואב מפני העם שהיו שוללים ובוזזים אותם. אבל בבני עמון נאמר (פסוק יט) ואל תתגר בם, שום גרוי, בשכר צניעות אמם שלא פרסמה על אביה כמו שעשתה הבכירה, שקראה שם בנה, מואב: **ער** - שם המדינה: (יט) **וקרבת מול בני עמון וגו'** - מכאן שארץ עמון לצד צפון:

במדבר פרק כא 2109 כו

כִּי חֲשַׁבּוֹן עִיר סִיחון מְלֶךְ הָאֱמֹרִי הוּא וְהוּא נִלְחָם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרֵאשׁוֹן וַיִּקַּח אֶת־פְּלֶאֶרְצוֹ מִיָּדוֹ עַד־אֲרָן :

רש"י

(כו) **והוא נלחם** - למה הוצרך להכתב, לפי שנאמר (דברים ב, ט) אל תצר את מואב, וחשבון משל מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל: **מידו** - מרשותו:

המב"י

(כו) **כי חשבון עיר סיחון מלך האמרי היא** - כלומר עתה כאשר נלחמו בו ישראל עירו של סיחון מלך האמורי היתה, כלומר עיר מושב המלך. כי הוא נלחם במלך מואב הראשון אשר מלך עליהם לפני מלוך מלך, או "הראשון" קודם לבלק שהוא מלך למואב בעת ההיא, ויקח סיחון את כל ארצו ועד ארנון. וחשבון בתחלת גבול הכבוש, על כן תחשב לאמורי, ולא הוזהרו ישראל על ארץ מואב ובני עמון רק על הארץ אשר היא בידם בעת הצואה. והביא הכתוב ראיה כי חשבון עיר סיחון היא, כי המושלים יאמרו באו חשבון וגו'. כי בעת שנלחם סיחון במלך מואב לכד תחלה עיר חשבון ונחרבה העיר, ואחרי כן בנה אותה לבית מלכות, וזה טעם אשר יושב בחשבון (להלן פסוק לד), וכן נאמר בספר יהושע (יג ז) סיחון מלך האמורי אשר מלך בחשבון. והיו המושלים אומרים לאמורי, באו חשבון - ותשבו בה, תבנה ותכונן - אחרי חורבנה, עיר סיחון - אשר המלך עליה. ואחר שישב סיחון בחשבון, אסף שם את חילו וילכוד מגבול מואב עד ארנון וארנון בכלל. על כן אמרו המושלים, כי אש יצאה מחשבון להבה מקרית סיחון - אשר יושב בה, ואכלה ער מואב בעלי הבמות אשר לארנון, שלכד סיחון ממואב עד ארנון וכל במות הארץ ובעלי הבמות, כענין ובמות עולם למורשה (יחזקאל לו ב). ולקח עוד מבני עמון מארנון עד היבוק, כמו שנאמר ביהושע (יג כד כה) ויתן משה למטה גד וגו' יעזר וכל ערי הגלעד וחצי ארץ בני עמון עד ערוער, והיא הארץ אשר היה מלך בני עמון תובע ליפתח, כמו שאמר (שופטים יא ג) כי לקח ישראל את ארצי מארנון ועד היבוק (ומן המדבר) ועד הירדן:

Visit www.atid.org/shiur for audio recordings, Podcasts, or to sign-up to receive sources in advance.

Visit www.WebYeshiva.org to sign up for Rabbi Brovender's fully interactive, online Yeshiva.